

ХҶУРОКҲОИ ШИРАДОР

ТАРБЕДА

Ғизонокии тарбеда аз ашёи хӯроқӣ, мӯҳлати чамъоварӣ, технологияи тайёркунӣ вобаста аст. Дар 1 кг тарбеда 0,3-0,4 воҳиди хӯроқи сулӣ, 25-70 г протеини ҳазмшаванда, 25-40 мг каротин мавҷуд аст.

Дар тарбедаи аз алафҳои лӯбиёғиҳо ва хӯшадорону лӯбиёғиҳо тайёр кардашуда, миқдори моддаҳои ғизонок, хусусан протеини аз аминокислотаҳои ивазшавандаи лизин, метионин, триптофан бой зиёд аст. Дар таркиби тарбеда миқдори моддаҳои минералӣ нисбат ба хӯроқҳои силос кардашуда бештар аст.

ЛАБЛАБУИ ХҶУРОҚӢ

Лаблабуи хӯроқӣ барои ҳамаи намудҳои чорво хӯроқи хеле хуб мебошад. Дар таркиби лаблабуи хӯроқӣ 11,5-13,5% об ва қариб 1% клетчатка, дар 1 кг он 0,11-0,13 воҳиди хӯроқии сулӣ, 8-10 г протеини ҳазмшаванда, 0,3-0,4 г калсий, 0,3-0,4 г фосфор, 35-45 г қанд мавҷуд аст. Чорвои кавшақунанда ва ҳуқҳо моддаи хушки лаблабуи хӯроқиро то 85-87% ҳазм менамоянд.

Лаблабуи хӯроқиро ба чорвои калони шохдор, аспҳо ва ғӯсфандон ба намуди хом сихат, ё ин ки реза карда меҳӯронанд. Ба модаговҳои дӯшӣ ба 1 кг шир 0,8-1,0 кг, ба модаговҳои бӯғӯзи аз ширмонда ва ғуночинҳо дар якшабонарӯз – 4-6 кг, ғӯсфандон-то 4-5 кг, ҳуқҳо-5-10 кг, аспҳои қорӣ -10-15 кг додан мумкин аст. Аз меъёр зиёд ғунонидани лаблабуи зиён меорад.

СИЛОС

Силос дар чорводорӣ аҳамияти зиёд дошта, дар давраи зимистон асоси ратсионӣ чорвои кавшақунандаро ташкил мекунад. Аз ин лиҳоз, ба сифат ва ғизонокии силос диққати ҷиддӣ додан лозим аст.

Ғизоноқӣ ва таркиби химиявӣ хӯроқҳои силос кардашуда аз намуди зироат вобаста аст. Дар таркиби

силос 22-31% моддаи хушк, 1,5-3,0% протеини хом, 0,3-1,7% рағван, 6-11% клетчатка, 8-15% МБЭ мавҷуд буда, ғизонокии 1 кг он ба 0,16-0,26 воҳиди хӯроқии сулӣ баробар аст.

ХҶУРОКҲОИ САБЗ

Дар таркиби хӯроқҳои сабз 60-85% об, 2-2,5% протеин, 0,2-2,0% рағван, 4-16% клетчатка, то 23% моддаҳои бенитрогении экстрактивӣ, 1-7% хокистар мавҷуд аст. Дар таркиби моддаи хушки хӯроқҳои сабз миқдори моддаҳои чунин аст: протеини хом-15-25%, рағван-4-5%, клетчатка -15-18%, моддаҳои бенитрогении экстрактивӣ – то 45% ва хокистар 8-11%. Бо миқдори энергия ва протеини моддаи хушки хӯроқҳои сабз ба хӯроқҳои серғизои растаниӣ наздик буда, бо пурбаҳои биологияи протеин ва миқдори витаминҳо бошад, онҳо бартарӣ доранд. Таркиби химиявӣ ва ғизонокии баъзе хӯроқҳои сабз дар қадвали 11 оварда шудааст.

Қуворимаққа яке аз зироатҳои асосии ғалладонагӣ, силосбоб ва ҳамчун хӯроқи сабз истифодашаванда мебошад. Дар таркиби қуворимаққа сабз ба ҳисоби миёна 1,8% протеин, 0,9% рағван, 7,7% клетчатка, 12,2% МБЭ, 1,6% хокистар, ё ин ки дар 1 кг он 0,18-0,27 воҳиди хӯроқи сулӣ, 0,20-0,30 воҳиди хӯроқи энергетикӣ, 12-16 г протеини ҳазмшаванда, 7-8 г рағван, 55-70 г клетчатка, 36-45 г қанд мавҷуд аст.

ЮНУЧҚА

Онро ҳамчун массаи сабз, қаронидани чорво, инчунин барои тайёр намудани беда, тарбеда ва орди алаф истифода мебаранд. Таркиби химиявӣ юнучқаи сабз чунин аст: протеин – 4,9%, рағван -1,1% клетчатка-6,5, МБЭ-10,2, хокистар – 2,2%. Дар 1 кг юнучқаи сабз 0,18-0,22 воҳиди сулӣ, 35-45 г протеини ҳазмшаванда мавҷуд аст. Протеини он пурбаҳо буда, аз калсий, каротин ва витаминҳо бой мебошад.

Юнучқаро дар заминҳои обӣ аз 4 то 8 маротиба даравидан мумкин аст, ки ҳосилнокии он аз ҳар гектар 200-250 сентнер бедаро ташкил менамояд. Дар заминҳои лалмии сернам онро 2-3 маротиба дарав мекунанд.

ХҶУРОКҲОИ ДУРУШТ

БЕДА

Бедаи хушсифат барои чорвои кавшақунанда аҳамияти хеле муҳим дорад ва дар давраи зимистон яке аз хӯроқи асосӣ мебошад. Бедаи хушсифат аз алафҳои бисёрсола ва яқсолаи лӯбиёғиҳо ва хӯшадорони қошташуда омехтаи онҳо ва

алафи табиӣ тайёр карда мешавад.

Дар вақти тайёр намудани беда намнокии алафи сабз то 15-17% расонида мешавад. Намнокии стандартӣ беда 17% аст. Бедае, ки намнокиаш 15-17% аст, мӯҳлати дароз нигоҳ дошта мешавад, чунки дар ин маврид бактерияҳои шир туршқунанда, сирко туршқунанда ва пӯсонанда инчунин мағор ҳосилқунанда афзоиш намеёбанд. Агар намнокии беда то 25-30% зиёд бошад, он мағор мекунад, ки дар натиҷа беда пастсифат шуда, талаф меёбад. Аз меъёр зиёд хушк кардан низ зиёд дорад, чунки ҳангоми чамъоварии он талафҳои моддаҳои ғизонок зиёд мешавад. Ин аз он сабаб аст, ки дар вақти чамъоварии бедаи аз меъёр зиёд хушк карда, қисми зиёди барғҳо ва гулҳои растани, ки арзиши хӯроқии зиёд доранд, талаф меёбанд. Дар барғҳои растаниҳо нисбат ба шоҳаҳо миқдори сафеда ва моддаҳои минералӣ 2 баробар, каротин 10-15% зиёд аст. Мисол, агар дар моддаи хушки барғҳои юнучқа 24-32% протеини хом, 10-16% моддаҳои минералӣ ва дар 1 кг он 400-700 мг каротин мавҷуд бошад, дар шоҳаҳо миқдори ин моддаҳо мутаносибан 10-16%, 5-8% ва 40-70 мг аст. Ба ғайр аз он, ҳазмшавии моддаҳои ғизонокии барғҳо нисбат ба шоҳаҳо то 40% зиёд мебошад.

Беда манбаи хуби моддаҳои ғизоноку минералӣ ва витаминҳо мебошад.

КОҲ

Қоҳ хӯроқи дуруште мебошад, ки баъди аз зироатҳои хӯшадорон ва лӯбиёғиҳо гирифтани дон боқӣ мемонад. Солҳои охир аз сабаби дар қумхурӣ зиёд шудани майдони кишти зироатҳои ғалладонагӣ, хусусан гандум истеҳсоли қоҳ афзудааст.

Хусусияти фарққунандаи қоҳ аз он иборат аст, ки дар таркиби қоҳ миқдори клетчатка хеле зиёд буда (30-40%)

микдори протеин (3,7-6,1%) ва равған (1,3-2,9%) кам аст. Ҳар қадаре ки дар қоҳ микдори клетчатка зиёд бошад, ҳамон қадар ғизонокии он кам мешавад. Аз сабаби дар таркиби қоҳ зиёд будани лигнин ҳазмшавии моддаҳои ғизонокии он паст аст. Чорвои қавшақунанда протеини қоҳро ба андозаи 17-20%, клетчаткаро – 40-45% ва моддаҳои бенитрогении экстрактивиро -35-40% ҳазм менамояд.

ХҲРОҚҲОИ ҒАЛЛАГӢ

ХҲроқҳои ғаллагӣ дар чорводорӣ ва парандапарварӣ аҳамияти хеле зиёд доранд. Онҳо бо ғизонокии баланди худ фарқ менамоянд: дар 1 кг ин хҲроқаҳо аз 1 то 1,3 воҳиди хҲроқи сулӣ мавҷуд аст. Ҳазмшавии моддаҳои органикии ғалладонагӣҳо 70-90% мебошад. Дар таркиби хҲроқҳои ғаллагӣ ба микдори зиёд фосфор, витаминҳои гурӯҳи В ва витамини С мавҷуд аст, лекин протеини хҲроқҳои ғаллагӣ қиммати биологӣ на он қадар зиёд доранд. Дар онҳо микдори калсий кам буда, каротин қариб мавҷуд нест.

Аз рӯи таркиби химиявӣ хҲроқҳои ғаллагӣ ба ғалладонаҳои аз карбогидратҳо бой (дони хҲшадорон) ва ғалладонагӣҳои аз протеин бой (ғалладонагӣҳои лӯбиғӣҳо) ҷудо мешаванд.

Дар хҲронидани чорво ва парандаҳо ғалладонагӣҳои хҲшадоронро ба микдори зиёд истифода мебаранд. Дар таркиби онҳо 8-14%, протеин, ки 85-90%-и он аз сафедаҳо иборат аст, 60-70% карбогидратҳо (асосан то 70% крахмал), аз 2 то 8% равған ва аз 1,5 то 4% моддаҳои минералӣ мавҷуд аст.

ЧАВ

Аз ғалладонагӣҳои хҲшадорон чав аҳамияти хеле зиёд дорад. Дар 1 кг чав ба ҳисоби миёна 116 г протеини хом, 81 г протеини ҳазмшаванда, 22 г равған, 48 г клетчатка, 656 г моддаҳои бенитрогении экстрактивӣ, 2,0 калсий, 3,9 г фосфор мавҷуд аст. Ғизонокии 1 кг чави қушқ ба 1,21 воҳиди хҲроқи сулӣ баробар аст. Дар таркиби чав қариб ҳамаи аминокислотаҳои ивазнашаванда, аз он ҷумла лизин ва метионин мавҷуд аст.

Тартибдиҳандагон:

Байғениов Ф., Раҷабова З., Иброғимов Ҷ.А.

Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе,
734025, Гипрозем-17,

Институти чорводорӣ ва чарогоҳи АИКТ

Тел.: (+992 37) 231-06-67,

E-mail: chorvodori@bk.ru

АКАДЕМИЯИ ИЛМҲОИ КИШОВАРЗИИ
ТОҶИКИСТОН

ИНСТИТУТИ ЧОРВОДОРӢ ВА ЧАРОГОҲ

ХҲРОҚИҲОИ АНЪАНАВӢ ДАР
ХҲРОНИДАНИ ЧОРВОИ КАЛОНИ
ШОҲДОР

Душанбе - 2024